Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

VUOSIKERTOMUS

16.4.2023

Uudenmaan ELY-keskuksen erikoistumistehtävä - yrittäjien oleskelulupa-asioissa

Vuosi 2023

Suomeen yrittäjäksi tulevan ulkomaalaisen (EU/ETA-maiden ulkopuolelta) pitää hakea yrittäjän oleskelulupaa. Hakemukset käsitellään keskitetysti Uudenmaan ELY-keskuksessa. Yrittäjän oleskelulupa myönnetään kaksivaiheisessa menettelyssä siten, että Uudenmaan ELY-keskus tekee asiassa osapäätöksen ennen Maahanmuuttoviraston päätöstä. Osapäätöksessä tarkastellaan yritysten kannattavuutta, velvoitteidenhoitoa sekä luvan hakijoiden toimeentulon edellytyksiä.

Vuonna 2023 Uudenmaan ELY-keskus teki yhteensä 1104 osapäätöstä, joista 52 % oli myönteisiä. Myönteisten osapäätösten osuus laski edelliseen vuoteen verrattuna 8 %. Ensimmäistä oleskelulupaa koskevia osapäätöksiä tehtiin kaikista osapäätöksistä 29 % ja jatkolupia 71 %. Vuoden 2023 aikana tehtiin lisäksi, Maahanmuuttoviraston pyynnöstä, 68 lausuntoa yrittäjien hakemiin pysyviin oleskelulupiin. Hallinto-oikeuden käsittelyihin annettiin 218 lausuntoa. Kielteisen osapäätöksen saaneista 41 prosenttia päätyi valittamaan Maahanmuuttoviraston päätöksestä ja ELY-keskuksen osapäätöksestä. Viranomaisyhteistyöverkostolle annettiin erilaisia ilmoituksia 246 yrityksestä, liittyen hakemuskäsittelyssä havaittuihin epäselvyyksiin, väärinkäytöksiin tai työperäisen hyväksikäytön havaintoihin. Ilmoitukset koskivat 21 % yritysten kokonaismäärästä.

UUDENMAAN ELINKEINO-, LIIKENNE- JA YMPÄRISTÖKESKUS
0295 021 000 PL 36, 00520 Helsinki
www.ely-keskus.fi/uusimaa kirjaamo.uusimaa@ely-keskus.fi

Kielteisille päätöksille monia syitä

Yleisimmät syyt kielteiselle osapäätökselle ovat puutteet lakisääteisten velvoitteiden hoidossa, epäselvyydet palkanmaksussa, puutteellinen tai virheellinen kirjanpito, yritysidean toteuttamiskelvottomuus tai kannattavuuden puute, joka johtaa siihen, ettei hakijan toimeentulo tule turvatuksi yritystoiminnalla. Kielteinen osapäätös ei suoraan kerro harmaasta taloudesta, mutta taustalta voi löytyä myös harmaata taloutta, talousrikollisuutta tai työperäistä hyväksikäyttöä.

Uudenmaan ELY-keskus tekee yhteistyötä muiden viranomaisten kanssa harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjumiseksi. Yrittäjän oleskelulupahakemuksen käsittelyn yhteydessä ilmenneistä epäkohdista ja laiminlyönneistä ilmoitettiin muun muassa Maahanmuuttovirastolle, aluehallintovirastolle, Verohallinnolle, poliisille ja Kansaneläkelaitokselle. Työ työperäisen hyväksikäytön piirteiden ja tunnusmerkistöjen tunnistamisen osalta jatkuu ja moniviranomaisyhteistyön tulokset alkavat näkyä.

Viranomaisten keräämän torjuntatoimien määrällisen ja laadullisen tilastotiedon perusteella taloudellisen tilanteen heikkeneminen näkyy talousrikosten, konkurssien ja verovelan määrän kasvuna. Tiedot selviävät harmaan talouden ja talousrikollisuuden vuoden 2023 valvontatuloksista.

Uudenmaan ELY-keskuksen havainnoissa peitellyt työsuhteet, alipalkkaus, työperäinen hyväksikäyttö, alihankintasopimusten pimeät markkinat ja ilman liiketaloudellista perustetta olevien välikäsien määrän lisääntyminen ovat ilmiöitä, jotka nousivat esiin kielteisissä osapäätöksissä. Peiteltyjen työsuhteiden määrä, eli niin sanottu näennäisyrittäjyys, ja havainnot työperäisestä hyväksikäytöstä lisääntyivät viime vuoden aikana. Yritysarviossa ja arvioitaessa velvoitteidenhoitoa ei voida katsoa myönteisesti alihinnoittelua eikä työnantajan lakisääteisten velvoitteiden välttelyä. Yrittäjänä tehdessä laskennallisen tuntiansion on oltava korkeampi, kuin palkkasuhteisessa työssä, jotta kustannukset ja yrittäjän toimeentulo saadaan katettua. Edelleen hakemuksissa esiintyi ulkopuolisten toimijoiden tarjoamaa maksullista palvelua.

Kansalaisuudet

Yrittäjän oleskelulupahakemuksia tuli käsittelyyn 70 eri maan kansalaisilta. Määrällisesti eniten hakemuksia tuli Venäjän, Kiinan ja Pakistanin kansalaisilta. Venäjä ja Kiina olivat aikaisempien vuosien tapaan yleisimmät kansalaisuudet yrittäjän oleskelulupahakemuksissa.

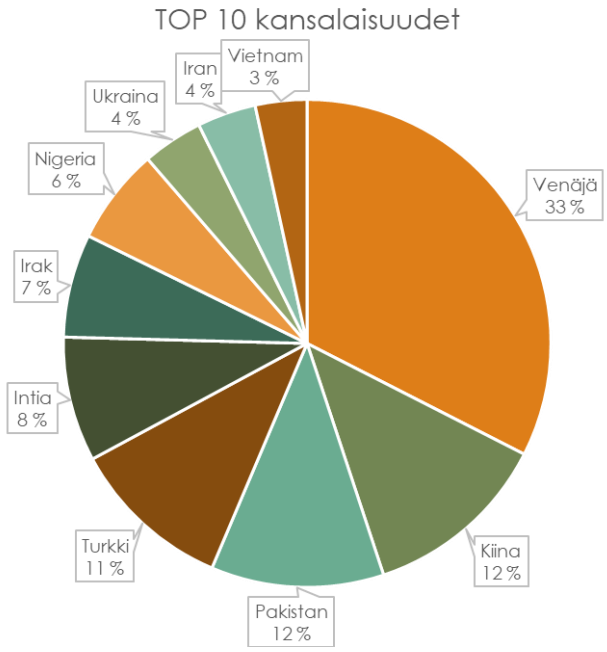

Päätoimialat

Yrittäjän oleskelulupahakemuksissa yritysten toimialojen kirjo on laaja. Vuoden 2023 aikana hakemuksissa esiintyi 180 eri päätoimialaa. Määrällisesti isoimmat päätoimialat olivat ravintola-ala (ravintolat/kahvila-ravintolat), muu posti-, jakelu- ja kuriiritoiminta sekä IT-ala (ohjelmistojen suunnittelu, valmistus ja konsultointi). Alla olevassa kaaviossa on esitetty oleskelulupahaun 20 suurinta päätoimialaa.

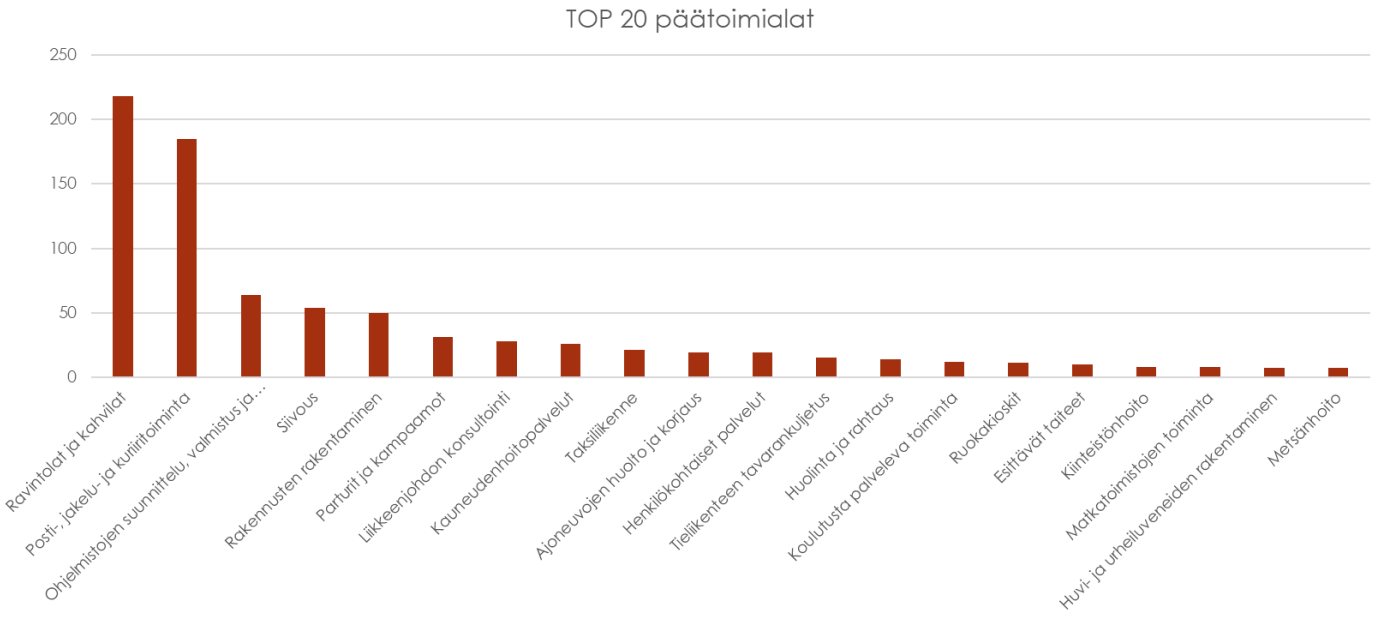

Yritysten kotipaikat

Yritysten rekisteröityjä kotipaikkoja oli viime vuonna yhteensä 111. Kokonaismäärästä 44 % sijoittui pääkaupunkiseudun kolmeen suurimpaan kaupunkiin Helsinki, Espoo ja Vantaa. Alla olevissa kaavioissa on esitettynä ensin yritysten rekisteröityjen kotipaikkojen 20 suurinta kaupunkia ja tämän jälkeen kotipaikat sijoilla 21–46. Näissä hakijoita on ollut enemmän kuin yksi henkilö. Nämä kaksi kaaviota kattavat hakijoiden kotipaikoista noin 60 prosenttia ja loput ovat yksittäisiä kaupunkeja. Yksittäiset kaupungit on lueteltu kaavioiden jälkeen.

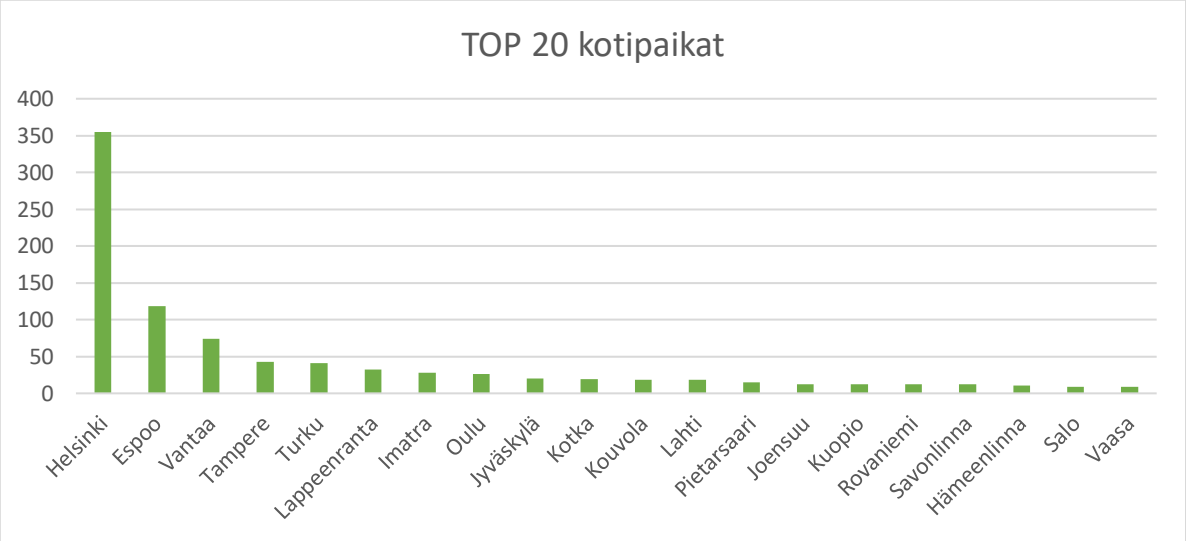

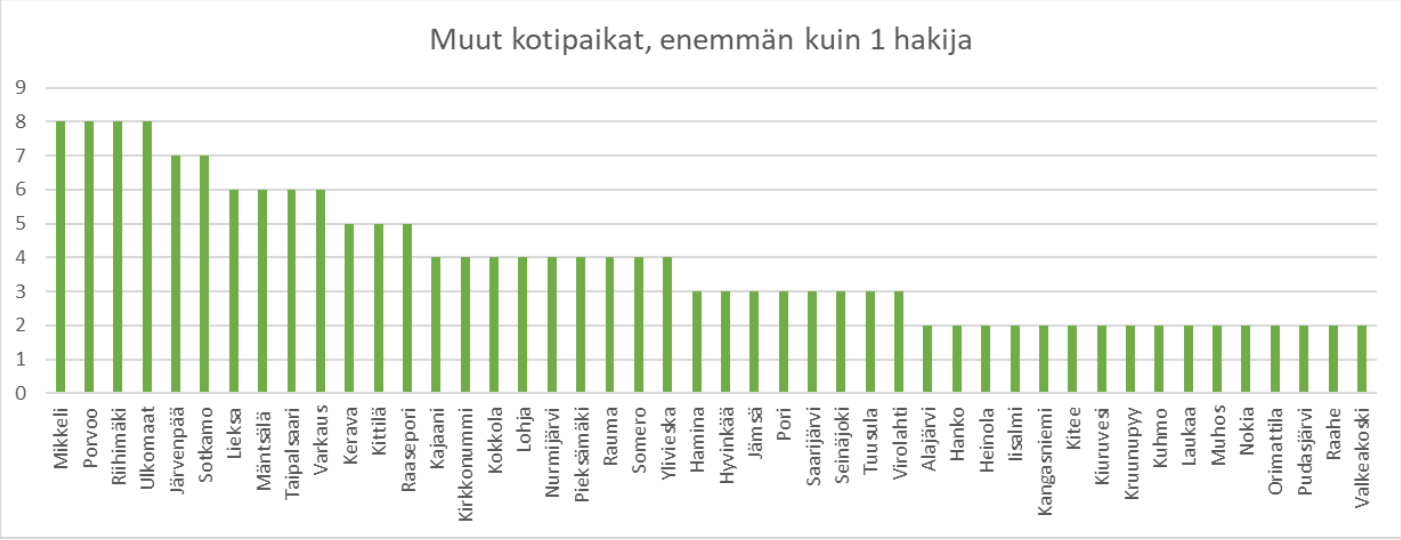

Yksittäiset kaavioiden ulkopuoliset kotipaikat olivat seuraavat: Haapajärvi, Hämeenkyrö, Ilomantsi, Inkoo, Janakkala, Kaarina, Karkkila, Karstula, Keminmaa, Kemiönsaari, Kempele, Kokemäki, Lempäälä, Liminka, Loimaa, Loppi, Loviisa, Maalahti, Maarianhamina, Mustasaari, Mäntyharju, Naantali, Oululainen, Pirkkala, Pornainen, Posio, Pyhtää, Pyhäjärvi, Raisio, Ruokolahti, Savitaipale, Simola, Sipoo, Soini, Sysmä, Tammela, Tervola, Utajärvi, Uusikaupunki, Vaala, Vesilahti, Vihti, Värtsilä, Vöyri ja Ylöjärvi.

Oleskelulupaprosessin kehittäminen näkyy tilastoissa

Uudenmaan ELY-keskus on mukana Työ- ja elinkeinoministeriön ulkomaalaislainsäädännön ja lupamenettelyjen kehittämishankkeessa. Yrittäjän oleskelulupaprosessin kehittäminen ja nopeuttaminen on yksi hankeen tavoitteista ja työ jatkuu edelleen pienemmissä kehittämiskokonaisuuksissa vuosina 2023–2024. Käynnissä on ollut useita toimenpiteitä ja lakimuutoksia lupaprosessin tehostamiseksi ja nopeuttamiseksi. Esimerkiksi uudistettu ulkomaalaislaki tuli voimaan 23.2.2023 ja tässä yrittäjyyttä koskevaa sääntelyä täsmennettiin siten, että vakiintuneeseen lainsoveltamiseen perustuvaa käytäntöä kirjattiin lakiin. Laissa säilytettiin jaottelu kaksivaiheiseen osapäätösharkintaan.

Hakemuskäsittelyä on saatu nopeutettua ja tavoite lähes reaaliaikaisesta käsittelystä on saavutettu. Hakemukset odottavat käsittelyjonossa keskimäärin muutaman päivän. Tavoitteena on edelleen kehittää kokonaisprosessia ja tavoitteena on keskimäärin kuukauden käsittelyaika.

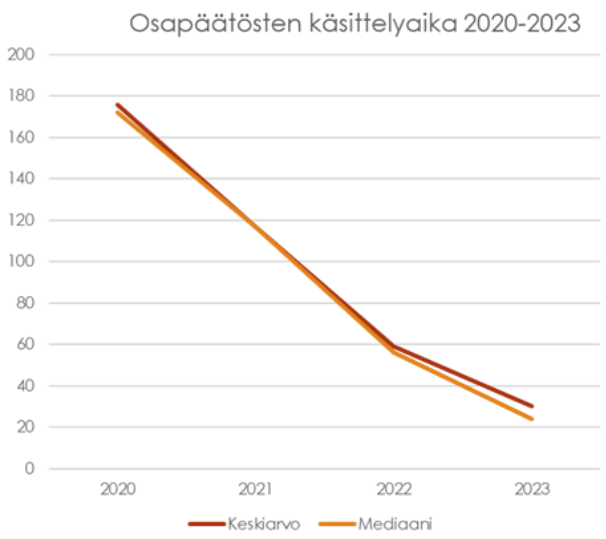

Vuonna 2023 osapäätösten käsittelyajan keskiarvo on vaihdellut koko vuoden osalta kuukausittain vuorokausivälillä 16–56. Viimeisen kuuden kuukauden aikana käsittelyajan keskiarvo on ollut 22 vuorokautta. Aika sisältää niin ELY-keskuksen hakemukseen käyttämän työajan kuin hakijan tietojen täydentämiseen käyttämän ajan. Käsittelyaikatavoite saavutetaan kehittämistoimenpiteillä ja nykyisellä resurssilla. Potentiaalia on suuremmankin hakemusmäärään käsittelyyn.

Asetettuja tavoitteita kohti on menty askel kerrallaan. Haussa olleet viranomaisrekisterit, kuten velvoitteidenhoitoselvitysraportti (VHS), tulorekisteritiedot ja Traficomin ajoneuvorekisteri- ja ajo-oikeustiedot on saatu käyttöön. Viranomaistietojen hyödyntäminen keventää ja nopeuttaa käsittelyprosessia niin hakijan kuin viranomaisen näkökulmasta. Uudistettu hakemuspohja on saatu käyttöön, mutta kehittämistoimia lopulliseen muotoon saattamiseksi jatketaan. Täydennyspyyntöjen määrä ei ole vähentynyt odotetusti ja hakemuspohjalla on tähän selkeä vaikutus. Varsinaista automatisointia yrittäjien oleskelulupakäsittelyyn ei ole tässä vaiheessa tulossa. Yrittäjän oleskelulupaharkinnan ja -käsittelyn on arvioitu olevan vaikeasti automatisoitavia asioita. Mahdollista osa-automatisointi pidetään silti harkittavana asiana.

Uudenmaan ELY-keskuksen yrittäjien oleskelulupatiimin puolesta,

Katja Kultalahti
Johtava asiantuntija